

ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ: กรณีศึกษาคำเรียกสีจีวรพระสงฆ์
ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงรัตนโกสินทร์*

Historical Linguistics: A Case Study of Civara Colour Terms of Buddhist
Monks From Sukkhothai Period to Ratthanakosin Period

ชนิษฐา น้อยบางยา

Kanitta Noybangyang

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: nutoonj@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคำเรียกสีจีวรในพุทธศาสนา 2) ศึกษาเรื่องคำเรียกสี
จีวรของพระสงฆ์ในประเทศไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ 3) วิเคราะห์การใช้คำเรียกสีจีวร
ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ที่ถูกต้องตามวินัยสงฆ์ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาจาก
พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬา ตำรา เอกสารทางวิชาการ และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า แนวความคิดเรื่องสีจีวรของภิกษุในพระพุทธศาสนาเถรวาทในสมัยพุทธกาล
พบว่า พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตจีวร 6 ชนิด คือ ผ้าเปลือกไม้ ผ้าฝ้าย ผ้าไหมผ้าขนสัตว์ ผ้าป่าน ผ้าที่ทำด้วย
ของผสมกันและทรงอนุญาตเกี่ยวกับน้ำย้อมจีวร ดังต่อไปนี้คือ น้ำย้อมที่เกิดจากรากหรือเหง้า น้ำย้อมเกิด
แต่ต้นไม้ น้ำย้อมเกิดแต่เปลือกไม้ น้ำย้อมเกิดแต่ใบไม้ น้ำย้อมเกิดแต่ดอกไม้ น้ำย้อมเกิดแต่ผลไม้ และรูปแบบ
การใช้สีจีวรของพระสงฆ์ในประเทศไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ พบว่า ในสมัยสุโขทัยจะ
ไม่ใช้สีจีวรโทนที่เรียกว่าสีเหลือง ที่มีสีอื่นปน ซึ่งเรียกว่าสีเหลืองล้วน ซึ่งหมายถึงสีเหลืองดอกคูน จะนิยมใช้สี
ที่เรียกว่าเหลืองแก่นขนุน แต่เนื่องจากในสมัยสุโขทัยมีคำเรียกสีน้อย เท่าที่พบสมัยสุโขทัยจะมีคำเรียกสี
จำกัด มี 5 สีเรียกว่า สีเบญจรงค์ ได้แก่ สีดำ สีขาว สีแดง สีเขียว และสีเหลือง แต่ในการย้อมสีจีวร จะไม่
ย้อมสีเหลืองล้วน เพราะผิดพระวินัย จึงย้อมสีเหลืองปนสีอื่น ซึ่งจะไม่ผิดพระวินัย ส่วนสีจีวรในสมัย
รัตนโกสินทร์ได้ใช้สีจีวร 2 สี คือ พระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติกนิกายนิยมใช้สีที่ใช้คำเรียกว่าสีกรัก สีแก่นขนุน

*ได้รับบทความ: 5 มกราคม 2564; แก้ไขบทความ: 10 กันยายน 2564; ตอรับตีพิมพ์: 25 ธันวาคม 2564

Received: January 5, 2021; Revised: September 10, 2021; Accepted: December 25, 2021

และพระสงฆ์ฝ่ายมหานิกายจะใช้สีที่ใช้คำเรียกว่าเหลืองทอง ส่วนสีพระราชนิยมเป็นสีที่มีอยู่ตรงกลางระหว่างสีจีวรทั้งสองนิกาย

คำสำคัญ: ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ; คำเรียกสีจีวร

Abstract

The objectives of this research we: 1) aims to study the history and development of using civara colour terms in Buddhism, 2) to study the of civara colour terms of Buddhist monks in Thailand from Sukhothai period to Rattanakosin period and 3) to analyze the use of civara colour terms from Sukhothai period to Rattanakosin period that are correct according to the monks' discipline. For research method the research studied information from the Tipitaka. Bibles, commentary, textbooks, academic papers and related research reports

The research results were as follows: The concept of civara colour terms of monks in Theravada Buddhism in the time of the Buddha, it was found that the Buddha allowed 6 types of civara, namely bark cloth cotton silk Wool hemp cloth a combination of fabrics and His Highness allowed the following civara dye : the dye produced from the roots or rhizomes the dye derived from the tree except the dye is extracted from the bark the bark of the bark the dye from flowers staining only fruit and The patterns of the use of the civara colour terms of Buddhist monks in Thailand from Sukhothai period to Rattanakosin period were found that during the Sukhothai period, they did not use yellow-tones of civara, mixed with other colors. Therefore it was pure yellow as the colour of cassia fistula flower the yellow core jackfruit. Will be popular in their using because in the Sukhothai period there were few colour terms. As found there are 5 colors called Benjarong color: black, white, red, green and yellow But in dyeing civara Will not be dyed completely yellow Because of wrong discipline Therefore dyeing yellow with other colors Which will not break the discipline Dyeing materials are determined according to the available environment. As for the civara in the Rattanakosin period, they used two color civara, namely monks in the Dharma Sankhavat faction, preferring to use the color

Krak. Which is the core color of jackfruit or dark yellowish brown And Mahanikaya monks will use golden yellow the color called “royal popular color” is a color that is in the middle between the two denominations.

Keywords: Historical Linguistics; Words Civara Colour Terms

1. บทนำ

พระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นศาสนาของคนในแถบเอเชียอาคเนย์หรือดินแดนสุวรรณภูมิมานานแล้ว สำหรับรัฐไทยหรือสยามมีการจัดบันทึกการนับถือพระพุทธศาสนา มาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบันด้วยความศรัทธาต่อพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อความเจริญด้านต่างๆ ของดินแดนแถบเอเชียอาคเนย์นั้น ดังเช่น การเมืองการปกครอง ความเป็นระเบียบทางสังคม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมประเพณี อุดมคติ ความเชื่อ ตลอดจนความเจริญทางด้านอักษรศาสตร์และภาษาศาสตร์ เป็นต้น ความเจริญเหล่านี้ได้ตกทอดมาถึงวัฒนธรรมในสมัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ ผู้ที่ทำหน้าที่สืบทอดและเผยแผ่พระธรรมคำสอน และพระวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็คือพระภิกษุสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า ตามคติความเชื่อของชาวไทย เมื่อผู้ชายครบ 20 ปี เป็นวัยที่จะต้องอุปสมบทบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์ ถือเป็นการทดแทนพระคุณบิดามารดา โดยมีพระอุปฌาย์เป็นผู้ทำหน้าที่บวชให้แก่กุลบุตร เพื่อศึกษาพระธรรมวินัย ก่อนที่จะสึกออกเรือนไปมีครอบครัวหรือบวชตลอดชีวิต จัดได้ว่าพระภิกษุสงฆ์เป็นเพศพรหมจรรย์บริสุทธิ์ สัญลักษณ์ของพระภิกษุสงฆ์ไทย คือ ต้องปลงศีรษะ คิ้ว หนวดเครา และครองพระไตรจีวร ซึ่งพระพุทธองค์ทรงกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นมา ผ้าไตรจีวรเป็นผ้าสำหรับห่มของพระภิกษุสงฆ์ จะห่มผืนใดผืนหนึ่งก็ได้ ซึ่งประกอบไปด้วยผ้า 3 ผืน อันได้แก่ สังฆาฏิ ผ้าทาบ อุตตราสงค์ ผ้าห่ม อันตราสก ผ้านุ่งหรือสบง ในความหมายนี้มีปรากฏในพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก พระอภิธรรมปิฎก และที่มีปรากฏในชั้นนรรัตนภูมิมีความหมายที่สอดคล้องกันกับอัฐบริวารของพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาใช้ในการนุ่งห่ม ในที่นี้มีพระอุปฌาย์และพุทธศาสนิกชนชาวพุทธทราบกันดี คือ ในการอุปสมบท จีวร เป็นคำใช้เรียกผ้าห่มของภิกษุคนไทยส่วนมากมักเข้าใจว่า จีวร คือ ผ้าห่ม สบง คือ ผ้านุ่ง และสังฆาฏิ คือ ผ้าพาตหรือผ้าทาบ จีวรจึงเป็นปัจจัยเครื่องนุ่งห่มหรืออัฐบริวารของสงฆ์ ซึ่งใช้ตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบันนี้ สัญลักษณ์ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งนอกจากผ้าไตรจีวรแล้วคือ “สี” ที่ใช้ย้อมจีวร เพื่อเป็นการบ่งบอกลักษณะเฉพาะว่าเป็นพระภิกษุสงฆ์ซึ่งครองเพศพรหมจรรย์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาคำเรียกสีจีวรในสมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ เพราะจีวรถือว่าเป็นธงชัยของพระพุทธศาสนาและยังแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองทางอารยธรรมทางพระพุทธศาสนาและเพื่อให้เข้าใจคำเรียกสีจีวรและการใช้สีจีวรที่ถูกต้องตามสิกขาบทในพระธรรมวินัย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคำเรียกสัจจวรรในพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาเรื่องคำเรียกสัจจวรรของพระสงฆ์ในประเทศไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์
3. เพื่อวิเคราะห์การใช้คำเรียกสัจจวรรตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ที่ถูกต้องตามวินัยสงฆ์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยเชิง เอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยมีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกา และเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่างๆ
2. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) นักคิดและนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา และนักวิชาการทางภาษาศาสตร์ในรูปแบบวรรณกรรม หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ เอกสาร วารสาร บทความ และงานเขียนที่เกี่ยวข้องสำหรับข้อมูลคำเรียกสัจจในภาษาไทยสมัยสุโขทัย ผู้วิจัยเก็บจากเอกสารประเภท วรรณกรรมร้อยแก้วและร้อยกรองที่เชื่อว่าเป็นงานวรรณกรรมที่แต่งขึ้นในสมัยสุโขทัยเท่าที่หลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน โดยใช้เกณฑ์การแบ่งงานวรรณกรรมไทยออกเป็นงานวรรณกรรมสมัยต่างๆ ได้แก่ หนังสือไตรภูมิพระร่วงของพญาลิไทย นางนพมาศ หรือตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ และประชุมศิลาจารึกภาคที่ 1 จารึกสุโขทัย (ศุภมาส เองฉ้วน, 2543) และในส่วนข้อมูลคำเรียกสัจจวรรผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากเอกสารร้อยแก้วและร้อยกรองที่แต่งขึ้นในสมัยอยุธยาที่เฉพาะตกทอดมาถึงสมัยยุคปัจจุบัน โดยใช้เกณฑ์การแบ่งยุคตามกองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร โดยแบ่งเป็นยุค คือ อยุธยาตอนต้น อยุธยาตอนกลาง อยุธยาตอนปลาย ซึ่งจะเน้นวรรณกรรมเกี่ยวข้องกับศาสนาเป็นหลัก ดังนั้นวรรณกรรมในสมัยอยุธยาทั้งหมดที่ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูล จะแบ่งเป็นวรรณกรรม สมัยอยุธยาตอนต้นจำนวน 5 เรื่อง สมัยอยุธยาตอนกลางจำนวน 18 เรื่อง และสมัยอยุธยาตอนปลาย 15 เรื่อง รวมวรรณกรรมที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคำเรียกสัจจทั้งหมด 36 เรื่อง
3. วิเคราะห์ ศึกษาจากเอกสารที่ได้คัดเลือกนำมาศึกษาวิจัย แล้วสรุปประเด็นจากการศึกษา ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลคำเรียกสัจจเพื่อวิเคราะห์ว่า ในภาษาไทยมีคำเรียกสัจจพื้นฐานทั้งหมด อะไรบ้าง รวมทั้งศึกษาวิวัฒนาการการเกิดคำเรียกสัจจสมัยต่างๆ โดยใช้เกณฑ์ตามที่เบอร์ลินและเคย์ได้เคยเสนอในปี 1969 (Blent and K. Paul, 1969) ยกเว้นเกณฑ์ข้อที่ 4 ที่ว่า คำเรียกสัจจนั้นต้องมีความหมายโดดเด่นและมั่นคง และมีการใช้อย่างสม่ำเสมอโดยผู้บอกภาษา เนื่องมาจากการงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการเก็บข้อมูลคำเรียกสัจจในภาษาไทยสมัยสุโขทัยจนถึงอยุธยาซึ่งไม่มีผู้บอกภาษาหลงเหลืออยู่แล้ว ผู้วิจัยจึงมีข้อจำกัดในการเก็บข้อมูลคือ

ต้องรวบรวมจากวรรณกรรมสมัยสุโขทัยและอยุธยาที่เหลืตกทอดมาถึงปัจจุบันเท่านั้น ซึ่งหากเทียบกับจำนวนผู้บอกภาษาที่มีชีวิตอยู่ในสมัยอยุธยา กับจำนวนเอกสารที่ตกทอดมานั้น นับว่ามีจำนวนต่างกันมาก คำเรียกสีพื้นฐานที่ผู้วิจัยพบจากเอกสารจึงไม่อาจตัดสินได้ว่า มีความโดดเด่นและมีการใช้อย่างสม่ำเสมอ โดยผู้บอกสมัยสุโขทัยหรือไม่ จึงไม่นำเกณฑ์ข้อที่ 4 ของเบอร์ลินและเคย์ที่เคยเสนอไว้มาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยคำเรียกสีที่จัดว่าเป็นคำเรียกสีพื้นฐานในงานวิจัยครั้งนี้ต้องมีคุณสมบัติครบทั้ง 7 ประการ และผู้วิจัยวิเคราะห์การปรากฏคำเรียกสีพื้นฐานสมัยอยุธยาว่า ปรากฏในโครงสร้างแบบใด เช่น ปรากฏอยู่ในบริบทที่มีความเปรียบ หรือปรากฏลำพังไม่มีความเปรียบ โดยอาจมีหรือไม่มีคำว่า “สี” ปรากฏร่วม (วิภาทิพย์คงคา, 2553)

4. สรุปและนำเสนอผลการวิจัย

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้ได้ค้นพบประเด็นที่ตอบวัตถุประสงค์ดังนี้

1. วัสดุที่ใช้ในการย้อมผ้าจีวร ในสมัยพระพุทธกาลนั้น พระภิกษุมักจะย้อมจีวรด้วยโคลย์บ้าง ดินแดงบ้าง ทำให้จีวรมีสีคล้ำ พระพุทธองค์ทรงทราบ จึงทรงอนุญาตให้ย้อมด้วยน้ำย้อม ดังนี้ 1) น้ำย้อมที่เกิดจากรากหรือเหง้า (เว้นแต่ขมิ้น) 2) น้ำย้อมเกิดแต่ต้นไม้ (เว้นฝาง แกล) 3) น้ำย้อมเกิดแต่เปลือกไม้ (เว้นเปลือกโลห เปลือกมะพูด) 4) น้ำย้อมเกิดแต่ใบไม้ (เว้นใบมะเกลือ ใบคราม) 5) น้ำย้อมเกิดแต่ดอกไม้ (เว้นดอกทองกวาว ดอกคำ) 6) น้ำย้อมเกิดแต่ผลไม้ (วิ. ม. (ไทย) 5/339 /200)

เหตุที่ทรงห้ามย้อมด้วยวัสดุนอกจากที่ทรงบัญญัตินั้นแล้ว ด้วยเป็นสีย้อมเหมือนพวกเดียรัลย์ หรือสีอย่างคลุหส์ เช่น สีย้อมจากใบคราม จากฝาง เป็นต้น ส่วนน้ำย้อมจากวัสดุบางอย่างทำให้เกิดเป็นพิษต่อผิวได้ ถึงแม้ว่าน้ำย้อมที่อนุญาตจะมีความหลากหลายในการเลือกนำมาใช้ จึงต้องมีหลักเกณฑ์พิจารณาถึงคุณและโทษของวัสดุที่นำมาย้อมจีวรด้วยบางอย่างได้สีที่เหมาะสม แต่เกิดโทษก็เป็นสีที่ไม่ควรนำมาใช้ ส่วนสีที่ไม่เกิดโทษ หากนำมาย้อมแล้วเป็นสีที่ไม่เหมาะสมแก่สมณะ ก็ไม่ควรนำมาย้อม ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อน และให้ความสำคัญในการนำวัสดุ เหล่านั้นมาใช้เพื่อทำให้เกิดประโยชน์อย่างดียิ่ง เพราะฉะนั้นพระพุทธองค์จะทรงอนุญาตวัสดุ สิ่งใดจะเห็นได้ว่า จะต้องเกิดกรณีตัวอย่าง และเป็นสิ่งที่จำเป็นในการดำรงชีพของพระภิกษุด้วย การใช้สีย้อมจีวรนั้นก็จะเป็นศีลธรรมชาติเป็นหลัก ในสมัยพุทธกาลนั้นไม่มีสีเคมีใดๆ มาเจือปน ไม่ทำให้เป็นโรคผิวหนัง หรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ปัจจุบันพระภิกษุสามเณร นุ่งห่มจีวรสีเหลืองกันมาก ในพุทธบัญญัติที่ตรัสไว้ในพระวินัยมหารวรรคว่า “ภิกษุไม่พึงทรงจีวรเหลืองล้วนรูปใดทรง ต้องอาบัติทุกกฏ” ทรงบัญญัติไว้ 2 อย่าง คือ (1) น้ำฝาดย้อมจีวรที่เหมาะสม และไม่เหมาะสม (2) สีจีวรที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม ในปัจจุบันการย้อมสีจีวรมีความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น สีที่ใช้ย้อมเป็นสีย้อมคุณภาพอย่างดีย่อมง่ายเหมาะสำหรับพระภิกษุสงฆ์สามเณร และผู้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย

และสีที่ใช้ในการย้อมจีวรก็ยังคงเป็นสีที่ใช้มาตั้งแต่สมัยโบราณที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย ซึ่งการย้อมสีปัจจุบันยังทำให้เนื้อผ้าของจีวรมีความนุ่มนวลไม่คันหรือไม่ก่อให้เกิดโรคทางผิวหนัง สีที่ใช้ย้อมในปัจจุบัน มี สีทอง สีเหลืองพระราชนิม สีกรักแก่นทอง สีแก่นบวร สีกรักอันโกโชน สีกรักพิเศษอันโกโชน สีกรักแก่นขนุน

2. สีที่ทรงต้องห้ามย้อมจีวรพระภิกษุจะใช้สีที่ย้อมจีวรนั้น จะต้องรู้จักเลือกและพิจารณา สีที่จะเอามาย้อมจีวรให้เหมาะสม ควรแก่สมณะเพศเพื่อป้องกันการดำเนินคดีจากพวกนอกศาสนา สีที่พระพุทธองค์ทรงห้ามนำมาย้อมจีวรมี 7 ชนิด คือ 1) สีเขียวล้วน 2) สีเหลืองล้วน 3) สีแดงล้วน 4) สีบานเย็นล้วน 5) สีดำล้วน 6) สีแสดล้วน 7) สีชมพูล้วน (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2532)

พระภิกษุสามเณร ไม่ควรจะใช้จีวรที่มีสีไม่ถูกต้อง ควรจะใช้จีวรเหมือนที่ย้อม ด้วยสีแก่นขนุน และเปลือกไม้ที่มีน้ำฝาดเท่านั้น อันเป็นสีที่ถูกต้องตามสิกขาบทที่บัญญัติไว้ใน พระวินัย ซึ่งสีเหลือง (ปัต) สีขมิ้นที่ช้ำ (หฬ) สีดอกทองกวาว (กสิณ) สีดอกคำ (กุสุมา) จัดเข้าในประเภท “สีเหลือง” เหมือนกัน สีเหลืองเป็นสีที่ไม่ถูกต้อง เพราะพระพุทธองค์ได้ตรัสห้ามไว้ด้วยสิกขาบท และในพระวินัยปิฎก ไม่มีพระบัญญัติที่ทรงแยกแยะไว้ว่า พระคามาว่าสี ต้องใช้สีจีวรสีนี้ พระอริยวาสี ต้องใช้สีจีวรสีนั้น

3. วิวัฒนาการคำเรียกสีพื้นฐานในภาษาไทยสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์ จากงานวิจัยนี้ทำให้เห็นลำดับการเกิดคำเรียกสีพื้นฐานทั้งหมดของภาษาไทย โดยในสมัยสุโขทัยมีคำเรียกสีพื้นฐานทั้งหมด 5 คำ ได้แก่ คำเรียกสีขาว ดำ แดง เหลือง เขียว ตาม ข้อมูลจากงานวิจัยของศุภมาส เอ่งฉ้วน (2543) ซึ่งศุภมาสได้สันนิษฐานว่าคำเรียกสีพื้นฐาน ทั้ง 5 คำนี้ น่าจะมีวิวัฒนาการถึงระยะที่ IV ตามทฤษฎีวิวัฒนาการคำเรียกสีพื้นฐานสากลของเบอร์ลินและเคย์ ต่อมาก็พบคำเรียกสีพื้นฐานเพิ่มอีก 4 คำ รวมเป็น 9 คำ สอดคล้องกับงานวิจัยของวิภาที่ ทิพย์คงคา (2553) ได้ศึกษาและคำเรียกสี ได้แก่ คำเรียกสีชมพูที่พบราว พ.ศ. 1991-พ.ศ. 2026 คำเรียกสีแสดที่ พบราว พ.ศ. 2145-พ.ศ. 2170 และคำเรียกสีฟ้าและม่วงที่พบพร้อมกันในราว พ.ศ. 2275-พ.ศ. 2301 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญธรรมากุล พรทิพย์พานิช (2557) ที่ศึกษาจากวรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ ในช่วงปีพ.ศ. 2329-พ.ศ. 2487 รวมทั้ง 158 ปี ซึ่งมีวรรณกรรมทั้งหมด 680 เรื่อง ก็ได้พบคำเรียกสีพื้นฐาน เพิ่มอีก 3 คำ ได้แก่ คำเรียกสีเทา ที่พบในสมัยรัชกาลที่ 1 พ.ศ. 2340 คำเรียกสีน้ำเงิน พบในสมัยรัชกาล ที่ 1 พ.ศ. 2348 และ คำเรียกสีน้ำตาล พบใน สมัยรัชกาลที่ 2 ช่วงหลัง พ.ศ. 2350 ทำให้ในสมัยปัจจุบันมีคำเรียกสีพื้นฐาน ในภาษาไทย ทั้งหมด 12 คำ ถือว่า มีวิวัฒนาการที่ก้าวหน้าเกินกว่าที่เบอร์ลินและเคย์ได้สรุปลักษณะสากลของภาษาทั่วไปในโลก กล่าวคือ วิวัฒนาการคำเรียกสีพื้นฐานสากลของเบอร์ลินและเคย์นั้นจะมี ประเภท สีทั้งหมด 11 ประเภท ได้แก่ WHITE BLACK RED YELLOW GREEN BLUE BROWN PURPLE PINK ORANGE และ GREY แต่ในภาษาไทยพบการจำแนกประเภทสี BLUE ออกเป็น 2 ประเภทคือ DARK

BLUE ที่มีคำเรียกว่า น้ำเงิน และ LIGHT BLUE ที่มีคำเรียกว่า ฟ้า สอดคล้องกับงานวิจัยของศุภมาส เองฉ้วน ได้ศึกษาพบว่า มีจำนวนคำเรียกสีพื้นฐาน 12 คำ คือ คำเรียกสีขาว ดำ แดง เหลือง เขียว ฟ้าน้ำเงิน น้ำตาล ม่วง ชมพู ส้ม และเทา ซึ่งจะสังเกตได้ว่าการปรากฏของคำเรียกสี “ส้ม” ขึ้น ในขณะที่เดียวกันคำเรียกสี “แสด” นั้นหายไป โดยที่คำเรียกสีทั้งสองใช้แทนประเภทสีเดียวกันคือ ORANGE อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2538) ได้สันนิษฐานเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ 2 ประการคือ 1) คำเรียกสีแสดนั้น เดิมเป็นคำที่ใช้เรียกสีส้ม และคำว่า “ส้ม” นั้น เกิดขึ้นทีหลัง แต่ในปัจจุบันเป็นที่นิยมมากกว่าคำเดิมจึงกำลังจะหายไป ประการที่ 2) คำว่าแสดและส้ม นั้น อาจเกิดขึ้นพร้อมกันโดยใช้เรียกสีต่างกัน โดยใช้แปรกัน ความหมายไม่ต่างกัน ซึ่งในที่สุดคำว่าแสดก็ถูกใช้น้อยลงและหายไปจากคลังคำเรียกสี

ผู้วิจัยเห็นด้วยกับข้อสันนิษฐานแรกของอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2538) กล่าวคือ คำเรียกสีแสดนั้นแต่เดิมน่าจะเป็นคำที่ใช้เรียกสีส้ม โดยคำว่า “ส้ม” เกิดขึ้นทีหลัง แต่ในปัจจุบันเป็นที่นิยมมากกว่าสาเหตุที่ผู้วิจัยคาดว่าคำเรียกสีแสดและส้มไม่น่าจะเป็นคำเรียกสีที่มีใช้พร้อมกันแต่ใช้เรียกสีคนละสีกัน ก็คือหากคำเรียกสีทั้งสองคำนี้มีใช้พร้อมกันจริงในอดีต จากการศึกษาข้อมูลในวรรณกรรมสมัยอยุธยาถึงสมัยรัชกาลที่ 5 หากพบคำว่า “แสด” ก็น่าจะพบคำว่า “ส้ม” ปรากฏบ้าง แต่จากการศึกษาของผู้วิจัยพบแต่คำเรียกสี “แสด” เท่านั้น ไม่ปรากฏคำว่า “ส้ม” ที่ใช้เป็นคำเรียกสีเลย ดังนั้นผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่า คำเรียกสีแสดและคำเรียกสีส้มนั้นไม่ได้มีใช้พร้อมกัน การที่มีคำเรียกสีส้มเพิ่มขึ้นมาในภาษาไทยนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงของคำเรียกสี แต่ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงของระบบการจำแนกสีในภาษา โดยจะเห็นได้ว่า แม้มีการเปลี่ยนแปลงคำเรียกสี แต่ประเภทของสีนั้นยังคงมีจำนวนเท่าเดิม โดยการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป เพราะฉะนั้นจึงมีช่วงเวลาหนึ่งที่เป็นรอยต่อซึ่งจะมีการใช้คำเรียกสี 2 คำเป็นรูปแปร กล่าวคือ ยังพบว่าผู้ใช้ที่ยังคงใช้คำเรียกสีแสดอยู่บ้าง ในขณะที่คนส่วนใหญ่นิยมใช้คำเรียกสีส้มนั่นเอง

4. กลวิธีการสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์ จากข้อมูลสามารถวิเคราะห์กลวิธีการสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัยธนบุรี สรุปว่ามีทั้งหมด 8 กลวิธี ได้แก่ 1) การขยายคำเรียกสีพื้นฐานด้วยคำคุณศัพท์ 2) การขยาย คำเรียกสีพื้นฐานด้วย คำเรียกสีไม่พื้นฐาน 3) การใช้คำเรียกสีของเฉพาะเป็นคำเรียกสี 4) การใช้คำในภาษาอื่นมาใช้เป็นคำเรียกสีไม่พื้นฐาน 5) การขยายคำเรียกสีของเฉพาะที่ใช้ เป็นคำเรียกสี 6) การขยายคำในภาษาอื่นที่นำมาใช้เป็นคำเรียกสีไม่พื้นฐาน 7) การใช้คำที่ ระบุสีเฉพาะที่อาจจัดอยู่ภายใต้คำเรียกสีอื่นได้เป็นคำเรียกสีไม่พื้นฐาน และ 8) การขยายใช้คำ ที่ระบุสีเฉพาะที่อาจจัดอยู่ภายใต้คำเรียกสีอื่นได้เป็นคำเรียกสีไม่พื้นฐานและจากข้อมูลสามารถวิเคราะห์กลวิธีการสร้างคำเรียกสีไม่พื้นฐานในภาษาไทยสมัย รัตนโกสินทร์ สรุปว่ามีทั้งหมด 10 กลวิธี ซึ่งพบกลวิธีเดียวกับในสมัยธนบุรีทั้ง 8 กลวิธี และพบเพิ่มเติมจากสมัยธนบุรีอีก 2 กลวิธี คือ 1) การประสมคำเรียกสีพื้นฐานเข้าด้วยกัน และ 2) คำเรียกสีที่ใช้เรียกของบางอย่างเท่านั้น

5. อภิปรายผลการวิจัย

ในสมัยสุโขทัยจะไม่ใช้จักรโชนสีเหลือง ที่มีสีอื่นปนจึงหมายถึงสีเหลืองล้วน ซึ่งหมายถึงสีเหลืองดอกคูน จะนิยมใช้สีเหลืองแก่นขนุน แต่เนื่องจากในสมัยสุโขทัยมีคำเรียกสีน้อย คนไทยสมัยสุโขทัยจะมีคำเรียกสีจำกัด มี 5 สีเรียกว่า สีเบญจรงค์ ได้แก่ สีดำ สีขาว สีแดง สีเขียวและสีเหลือง แต่ในการย้อมสีจักร จะไม่ย้อมสีเหลืองล้วน เพราะผิดพระวินัย จึงย้อมสีเหลืองปนสีอื่น ซึ่งจะไม่ผิดพระวินัย วัตถุประสงค์ในการย้อมจะหาตามสภาพแวดล้อมที่มี

ในสมัยอยุธยาพระสงฆ์จะใช้จักรสีเหลืองแต่เหลืองมีหลายโทนตามวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่นและตามสภาพภูมิศาสตร์ ในการย้อมสีจักรเนื่องจากในสมัยอยุธยายังไม่มีสีเคมีเหมือนในปัจจุบันในการย้อมจึงใช้แก่นขนุนเป็นวัตถุดิบ ถ้าต้องการสีที่เข้มก็ต้องย้อมหลายๆ ครั้งสีก็จะออกเป็นโทน สีเหลืองอมน้ำตาลและในสมัยก่อนมีการติดต่อกับชาวต่างชาติทั้งตะวันตกและตะวันออก ทำให้มีการนำสีเหลืองอมส้มหรือสีแดงมาใช้ในอาณาจักรอยุธยาตามความนิยมในยุคนั้น

ในสมัยรัตนโกสินทร์เกิดแยกนิกายเป็น 2 นิกายในรัชสมัยรัชกาลที่ 3 เป็นมหานิกายกับธรรมยุติกนิกาย จะใช้สีผ้าแตกต่างกันไปตามนิกายแต่ต้องไม่ขัดกับพระธรรมวินัย สีจักรพระสงฆ์ธรรมยุติกจะใช้สีจักรสีกรัก จะมีคำเรียกว่าจักรสีกรัก ส่วนมหานิกายใช้สีเหลืองทองหรือเหลืองส้มและต่อมาในรัชสมัยรัชกาลที่ 9 ทรงกำหนดให้ใช้สีจักรสีพระราชนิยม ใช้ในงานราชพิธีเพื่อไม่เป็นการแบ่งนิกาย

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 คณะสงฆ์หรือมหาเถรสมาคมควรเข้ามาบทบาทในการดูแลเรื่องการใช้สีจักรของพระภิกษุสามเณร เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย

1.2 พระภิกษุสามเณรควรนุ่งห่มและใช้สีจักรให้เรียบร้อย ทั้งจักรและสบงให้เป็นสีเดียวกัน และมีความสม่ำเสมอเวลาเดิน หรือเวลาไปนอกวัดให้เป็นไปรูปแบบเดียวกัน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการใช้สีจักรในยุคที่เปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน ดังนี้

2.1 ควรศึกษาคำเรียกสีจักรสมัยปัจจุบันระหว่างนิกายธรรมยุติกนิกายกับมหานิกาย

2.2 ควรศึกษาการวิจัยเรื่องคำเรียกสีจักรในพระพุทธศาสนาทั้งภายในประเทศและต่างประเทศเพื่อเปรียบเทียบกัน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาภาษาศาสตร์เชิงประวัติ: กรณีศึกษาคำเรียกสีจิวรพระสงฆ์ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงรัตนโกสินทร์พบว่า วิวัฒนาการคำเรียกสีจิวรในพระพุทธศาสนามีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สำหรับในประเทศไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยคำเรียกสีจิวรในสมัยนั้นจะใช้สีจิวรสีเหลืองดอกคูน โดยใช้วัสดุตามธรรมชาติ ต่อมาในยุคสมัยอยุธยาได้มีการติดต่อกับชาติต่างชาตินานาชาติมากขึ้น ซึ่งคำเรียกสีจิวรสมัยอยุธยาคือใช้จิวรสีเหลืองอมส้มตามความนิยมในสมัยนั้น แต่ก็ยังไม่ได้มีการใช้สารเคมี ส่วนในยุครัตนโกสินทร์คำเรียกสีจิวรได้แบ่งออกเป็นสองสี เนื่องจากได้เกิดคณะสงฆ์สองนิกายขึ้นคือคณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุตใช้จิวรสีแก่นขนุน คณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกายใช้จิวรสีเหลืองทอง ต่อมาในรัชสมัยรัชกาลที่ 9 ทรงกำหนดให้ใช้สีจิวรสีพระราชนิยม ใช้ในงานราชพิธีเพื่อไม่เป็นการแบ่งนิกาย แสดงดังรูปภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ธนัญญากุล พรทิพยพานิช. (2557). คำเรียกสีในภาษาไทยสมัยธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกแปลฉบับภาษาไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- วิภาที ทิพย์คงคา. (2553). *คำเรียกสีในภาษาไทยสมัยอยุธยา*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศุภมาศ เอ่งฉ้วน. (2543). *คำเรียกสีและมโนทัศน์เรื่องสีของคนไทยสมัยสุโขทัยและสมัยปัจจุบัน*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2532). *วินัยมูข เล่ม 2*. (พิมพ์ครั้งที่ 28). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2538). *คำเรียกสีและการรับรู้สีของชาวจีนและชาวไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Brent B. and Paul K. (1969). *Basic color terms: Their universality and evolution*. Berkley and Los Angeles: University of California Press.